

KRZEMIEŃ JURAJSKI W PRADZIEJACH

28-30 września 2017 r. Kraków

JURASSIC FLINT IN PREHISTORY

28-30 September 2017 Kraków

*Konferencja dedykowana wybitnemu badaczowi
Prof. dr. hab. Bolesławowi Ginterowi
We are honoured to dedicate the meeting to the
Professor Bolesław Ginter*

*Komitet Naukowy
dr Jacek Górski – dyrektor Muzeum Archeologicznego w Krakowie
prof. dr hab. Paweł Valde-Nowak – dyrektor Instytutu Archeologii
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie
dr Wojciech Brzeziński – dyrektor Państwowego Muzeum
Archeologicznego w Warszawie*

*Sekretariat Konferencji
Anna Kraszevska – Instytut Archeologii Uniwersytet Jagielloński w
Krakowie
Damian Stefański – Muzeum Archeologiczne w Krakowie
Elżbieta Trela-Kieferling – Muzeum Archeologiczne w Krakowie
Miroslaw Zajac – Muzeum Archeologiczne w Krakowie*

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

PROGRAM

28 września czwartek (Kraków, ul. Gołębia 13)

10:00-11:00 **rejestracja uczestników**

11:00-11:30 **otwarcie**

11:30-11:50 Marzena Woźny *Zarys historii badań archeologicznych na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej w XIX i XX wieku*

11:50-12:10 Maciej T. Krajcarz *Kartowanie złóż krzemienia na Jurze Polskiej*

12:10-12:30 Maciej T. Krajcarz, Magdalena Sudoł-Procyk, Magdalena Krajcarz *Krzemień jurajski na Wyżynie Ryczowskiej – zróżnicowanie, występowanie, metody rozpoznawania, wykorzystanie w pradziejach*

12:30-12:50 Antonín Přichystal *Silicites of the Kraków-Częstochowa Jurassic in Moravia (Czech Republic): methods of determination and distribution*

12:50-13:10 Marcin Dziewanowski *Krzemień jurajski na Pomorzu Zachodnim- próba kompleksowego spojrzenia*

13:10-13:30 **dyskusja**

14:00-15:40 **obiad**

15:40-16:00 Magdalena Sudoł-Procyk, Krzysztof Cyrek *Krzemień jurajski w paleolicie środkowej części Wyżyny Częstochowskiej*

16:00-16:20 Anna Dagnan-Ginter, Krzysztof Rak, Krzysztof Sobczyk, Damian Stefański *Wydobywanie i przetwórstwo krzemienia jurajskiego podkrakowskiego w okresie paleolitu schyłkowego na przykładzie stanowisk w Brzoskwini, Wołowicach i Zagaciu*

16:20-16:40 Anna Kraszewska, Paweł Valde-Nowak *Krzemień jurajski podkrakowski w inwentarzach schyłkowo paleolitycznych Karpat Zachodnich. Dwa oblicza problemu*

16:40-17:00 Dominik Kacper Płaza *Krzemień jurajski na środkowopolskich stanowiskach schyłkowo paleolitycznych*

- 17:00-17:20** przerwa kawowa
- 17:20-17:40** dyskusja
- 19:00** spotkanie (Kraków, ul. Senacka 3)

29 września piątek (Kraków, ul. Gołębia 13)

- 09:20-09:40** Marcin Szeliga *Znaczenie krzemieni jurajskich podkrakowskich w gospodarce surowcowej społeczności wczesnorolniczych Wyżyny Sandomierskiej i jej północnego przedpola*
- 09:40-10:00** Michał Przeździecki, Michał Szubski, Artur Grabarek *Na granicy światów. Krzemień jurajski w strukturze inwentarza KCWR ze stanowiska Podlesie 6, woj. świętokrzyskie*
- 10:00-10:20** Jolanta Małecka-Kukawka *Krzemień jurajski podkrakowski w neolicie ziemi chełmińskiej*
- 10:20-10:40** Bernadeta Kufel-Diakowska, Andrzej Wiśniewski, Marcin Chłoń, Marta Mozgała-Swacha *Wyroby z krzemienia jurajskiego w kontekstach funeralnych - przykład cmentarzyska kultury jordanowskiej w Domastawiu na Dolnym Śląsku*
- 10:40-11:00** dyskusja
- 11:00-11:20** przerwa kawowa
- 11:20-11:40** Marton Tibor, Róbert Patay *Selection of raw material and technology on the LBK network: a Craców-Jurassic flint depot from Kósd (N-Hungary)*
- 11:40-12:00** Marek Zalewski, Marietta Csanyi, Judit Tarnoki *Transkarpackie kontakty. Ofiarny skład wiórów z krzemienia jurajskiego na Nizinie Węgierskiej*
- 12:00-12:20** Ivan Gatsov, Petranka Nedelcheva *Chalcolithic flint workshop from Northeaster Bulgaria*
- 12:20-12:40** Witold Migal *Techniki krzemieniarskie stosowane w neolicie dla produkcji wiórów z krzemienia jurajskiego. Cechy morfologiczne i metody identyfikacji*
- 12:40-13:00** dyskusja
- 13:00-15:00** obiad
- 15:00-15:20** Jerzy Kopacz, Andrzej Pelisiak, Antonin Přichystal *Krzemień jurajski odmiany G. Czterdzieści lat później*
- 15:20-15:40** Agnieszka Brzeska-Pasek *Reutilizacja siekier z surowca jurajskiego odmiany G na przykładzie materiałów z Książnic Wielkich, st. 1, pow. proszowicki*
- 15:40-16:00** Elżbieta Trela-Kieferling *Wyroby krzemienne z ufortyfikowanej osady kultury badeńskiej na stan. 1 w Gniazdowicach, pow. proszowicki*

16:00-16:20 **przerwa kawowa**

16:20-16:40 Damian Stefański, Elżbieta Trela-Kieferling, Piotr Włodarczyk *Surowiec podkrakowski typu K w okresie neolitu i we wczesnym okresie brązu w zachodniej Małopolsce*

16:40-17:00 Aliaksandr Vashanau, Dagmara H. Werra, Michael Brandl, Vitali Asheichyk, Marzena Woźny *Z bliska czy z daleka? – analizując skałki krzemienne z Białorusi*

17:00-17:20 Janusz Budziszewski, Michał Szubski, Michał Jakubczak, Jakub Niebylski *Relikty nowożytnej eksploatacji krzemieni jurajskich w okolicach Krakowa*

17:20-17:40 **dyskusja**

17:40 **zakończenie**

30 września sobota **WYCIECZKA 8:00-16:00**

Mników – Zelków - Bębło

28-29 września POSTERY

Wojciech Borkowski *Wytwarzanie i użytkowanie skałek do broni czarnoprochowej z krzemienia jurajskiego*

Katarzyna Kerneder-Gubała, Dagmara H. Werra *Schronisko Wylotne (Ojców) – zróżnicowanie skał krzemionkowych w inwentarzach środkowopaleolitycznych*

Piotr Mączyński *Analiza funkcjonalna wytworów krzemiennych kultury lubelsko-wołyńskiej ze stanowiska nr 1 w Bronocicach, pow. pińczowski*

Piotr Mączyński, Grzegorz Osipowicz, Marcin Szeliga *Wykorzystanie krzemienia jurajskiego podkrakowskiego przez społeczności wczesnorolnicze z północnego przedpola Wyżyny Sandomierskiej, na przykładzie materiałów z Tomin st. 6, pow. opatowski*

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory* Conference
Kraków, September 28-30, 2017**

miejsce obrad: Collegium Witkowskiego, ul. Gołębia 13

spotkanie: Ogrody Muzeum Archeologicznego w Krakowie, ul Senacka 3

Dojazd na parking Muzeum Archeologicznego w Krakowie: ulicą Straszewskiego, w ulicę Poselską, ulica Senacka 3 (odbiór zezwoleń na Portierni Muzeum dla osób, które wcześniej zgłosiły chęć skorzystania z parkingu). Przy pierwszym wjeździe w razie kontroli przez Straż Miejską proszę powiedzieć, że zezwolenie znajduje się w Muzeum).

**Konferencja Krzemień jurajski w pradziejach
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

**Jurassic Flint in Prehistory Conference
Kraków, September 28-30, 2017**

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

ABSTRAKTY

Agnieszka Brzeska-Pasek

Reutilizacja siekier z surowca jurajskiego odmiany G na przykładzie materiałów z Książnic Wielkich, st. 1, pow. Proszowicki

W trakcie badań prowadzonych przez J. Żurowskiego w latach 1921-1924 na stanowisku 1 w Książnicach Wielkich (pow. proszowicki) odkryto osadę kultury pucharów lejkowatych (KPL), uważaną za jedno z najważniejszych stanowisk tej kultury w Małopolsce. Materiały te znane są jak dotąd z jednego opracowania autorstwa B. Burchard i A. Eker z 1964 roku. Poza ceramiką KPL, występują tu także formy typowe dla zespołów pucharowo-badeńskich (ZP-B) oraz elementy późnopolgarskiej grupy Wyciąże. W obiektach ze zróżnicowanym materiałem ww. jednostek występują zabytki krzemienne, w tym siekiery, oraz formy związane z ich przekształcaniem i wtórnym wykorzystaniem.

Siekiery z Książnic Wielkich 1 wykonano z krzemienia jurajskiego w tzw. odmianie G. Na zachodniomałopolskiej wyżynie lessowej surowiec ten użytkowano najintensywniej w okresie rozwoju ZP-B (np. Bronocice). Wykorzystywano go do produkcji makrolitycznych wiórów, a przede wszystkim siekier. Z uwagi na wysoką jakość tego surowca, uszkodzone formy były nieraz wielokrotnie przekształcane na rdzenie oraz narzędzia. Zreutilizowane zabytki krzemienne reprezentują ostatnie stadium maksymalnego wykorzystania siekier z surowca jurajskiego G, które w postaci półwytworów były dostarczane z wyspecjalizowanych pracowni do osad w Książnicach Wielkich 1.

Agnieszka Brzeska-Pasek - abrzeskapasek@gmail.com

Instytut Archeologii UJ

Janusz Budziszewski, Michał Szubski, Michał Jakubczak, Jakub Niebylski

Relikty nowożytnej eksploatacji krzemieni jurajskich w okolicach Krakowa

Spośród licznych skał krzemionkowych występujących na terytorium naszego kraju jedynie jurajskie krzemienie z Jury Krakowsko-Częstochowskiej wykorzystywane były na większą skalę do produkcji skałek pistoletowych i karabinowych. Tylko one posiadają bowiem wystarczająco dobre właściwości krzeszące, niezbędne w przypadku zamków skałkowych. Choć już ponad pół wieku temu B. Ginter i S. Kowalski w swym klasycznym opracowaniu dotyczącym skałkarstwa z okolic Krakowa wskazywali Zelków, gm. Zabierzów, jako jeden z ośrodków tego rzemiosła, to przez dziesięciolecia nie mógł on doczekać się systematycznych badań. Zainteresowanie pozostałościami nowożytnego górnictwa krzemieni rozbudziły dopiero nowe możliwości technologiczne – pojawienie się lotniczego skanowania laserowego (ALS, LiDAR) pozwalającego precyzyjnie obrazować rzeźbę terenu także na terenach leśnych.

Korzystając z tej metody zlokalizowano, precyzyjnie zobrazowano i przeanalizowano trzy punkty nowożytnej eksploatacji krzemienia jurajskiego: Zelków i Karniowice, gm. Zabierzów, oraz Mników, gm. Liszki. Wszystkie one posiadają bardzo dobrze zachowaną antropogeniczną rzeźbę nakopalnianą oraz liczne pracowanie krzemieniarskie na powierzchni. Co niezwykle interesujące, pod względem rzeźby stanowiska te różnią się między sobą, a w parze z tymi odmiennościami idzie także zróżnicowanie stosowanych na ich obszarze technologii krzemieniarskich. Można domniemywać, że odmienności te odzwierciedlają zróżnicowanie chronologiczne stanowisk.

*Janusz Budziszewski - budziszewski.janusz@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa*

*Michał Szubski - michal.szubski@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa*

*Michał Jakubczak - michal.jakubczak87@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa*

*Jakub Niebylski - jakub.niebylski@student.uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ*

Anna Dagnan-Ginter, Krzysztof Rak, Krzysztof Sobczyk, Damian Stefański

Wydobywanie i przetwórstwo krzemienia jurajskiego podkrakowskiego w okresie paleolitu schyłkowego na przykładzie stanowisk w Brzoskwini, Wołowicach i Zagaciu

Niniejszy referat ma na celu przybliżenie problematyki wydobycia i przetwórstwa krzemienia jurajskiego podkrakowskiego w paleolicie schyłkowej. Zagadnienie to jest szczególnie dobrze zadokumentowane na obszarach na zachód od Krakowa, tj. na Garbie Tenczyńskim (Brzoskwinia) oraz na rozciągającym się, na południe od niego, pasmie ostańców wapiennych (Wołowice, Zagacie). Duże ilości materiału o charakterze pracownianym zostały pozyskane z tego rejonu jeszcze w latach 30-tych, w trakcie amatorskich badań prowadzonych przez Albina Jurę. Chociaż błędnie wiązał on charakterystyczne wyroby pracowniane ze starszymi fazami paleolitu, to część pozyskanych przez niego materiałów dokumentuje aktywność społeczeństw okresu paleolitu schyłkowego na tym terenie. Pierwsze duże zespoły pozyskane zostały podczas prowadzonych w sposób metodyczny badań ratowniczych przeprowadzonych w latach 70-tych w Brzoskwini. Zadokumentowano wtedy liczne pozostałości pracowni związanych z kulturą magdaleńską. Z kolei w trakcie badań w Wołowicach udokumentowane zostały leje eksploatacyjne oraz przylegające do nich pracownie. Z badań w Wołowicach opublikowano także pierwsze daty radiowęglowe, które potwierdziły eksploatację surowca w okresie paleolitu schyłkowego przez ludność kultury magdaleńskiej i kultury świderskiej. Prowadzone w latach 90 tych badania z Zagaciu są kolejnym przykładem stanowiska kopalnianego z jamami interpretowanymi, jako leje wydobywcze. Łączone jest ono również z aktywnością kultury magdaleńskiej i kultury świderskiej. Obecnie trwa szeroko zakrojona akcja rozpoznania zaplecza pracownianego na obszarze Garbu Tenczyńskiego w ramach, której odkryto kolejne punkty osadnicze związane z wydobyciem oraz przetwórstwem lokalnego krzemienia jurajskiego. Badania te pozwolą rozpoznać skalę pozyskiwania surowca kamiennego w paleolicie schyłkowej. Stanowiska wydobywcze oraz powiązane z nimi pracownie są obiektem wyjątkowo trudnym zarówno w eksploracji, jak i późniejszej interpretacji. Z reguły są stanowiskami palimpsestowymi z przemieszanym chronologicznie materiałem archeologicznym. Dodatkowo, ze względu na stosunkowo gęste osadnictwo, stanowiska te są mocno zniszczone.

Anna Dagnan-Ginter
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

Krzysztof Rak - rakkrzysztofarcheo@wp.pl
Instytut Archeologii UJ

Krzysztof Sobczyk - krzysztof.sobczyk@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ

Damian Stefański - harruncio@poczta.onet.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie, Instytut Archeologii UJ

Marcin Dziewanowski

Krzemień jurajski na Pomorzu Zachodnim – próba kompleksowego spojrzenia

Pomorze Zachodnie wyraźnie różniło się od pozostałych regionów Polski w zakresie liczby i znaczenia importów przedmiotów z surowców krzemionkowych. Celem referatu jest całościowe zaprezentowanie tematyki importów krzemienia jurajskiego na terenie Pomorza Zachodniego. Krzemień jurajski, pomijając czekoladowy i pasiasty, należy do wyjątkowych zarówno z powodu rzadkości znaleziska, jak również w ogóle wyjątkowości świadectw kontaktów między Małopolską i Dolnym Nadodrzem. Omówię powody, dla których znaleziska krzemienia jurajskiego na Pomorzu Zachodnim mają wyjątkowe znaczenie i rodzą szereg pytań z uwagi na kontekst, w jakim powinny być umieszczane.

Narracja zostanie ukierunkowana na interpretację wióra z krzemienia jurajskiego, znalezionego w 2010 r. w obiekcie polinearnej kultury wstęgowej w Mierzynie, stan. 9.

Postaram się również podjąć tematykę obecności krzemienia jurajskiego w utworach lodowcowych na Pomorzu. Próby takie były już podejmowane i wymagają ponownego omówienia w kontekście wieloletnich poszukiwań oraz dokumentacji wychodni i nagromadzeń surowców krzemionkowych.

Ivan Gatsov, Petranka Nedelcheva

Chalcolithic flint workshop from Northeast Bulgaria

The Chalcolithic lithic production in the Lower Danube valley was related with extraction of high-quality flint raw material. Some of the largest flint outcrops known to be used during that period are located in NE Bulgaria. Recently a workshop connected with their exploitation has been found. Most of the excavated chipped stone artefacts are in link with the core preparation and exploitation. The assemblage consists predominantly cortical and non-diagnostic flakes which haven't been used for tool manufacturing. The workshop was focused on the production of large Chalcolithic blades, known also as "super blades". The represented stages of reduction assume the usage of different detachment techniques like direct percussion applied within the core preparation activities, and punch or pressure ones for the blade processing. Most of the formal tools are made on massive flakes with irregular partial retouches. Moreover, the relatively small quantity of cores and core fragments may be due to the fact that part of them was redesigned in axes and hammer stones. The flint raw material varieties found in the workshop are identical to those already differentiated among the lithic assemblages of Pietrele, Romania and in other prehistoric sites in NW Bulgaria.

During the research, a collective find of 24 flint blades has been discovered. The pieces are with curve profiles and massive butts, typical for the use of punch technique. The items did not fit to each other. Furthermore, the lack of visible traces of usage such as polishing, jaggings, etc. on their edges suggest that those pieces were separated and prepared for shipping to the prehistoric villages.

*Ivan Gatsov - igatsov@yahoo.com
New Bulgarian University Sofia*

*Petranka Nedelcheva - pnedelcheva@nbu.bg
New Bulgarian University Sofia*

Katarzyna Kerneder-Gubała; Dagmara H. Werra

***Schronisko Wylotne (Ojców) – zróżnicowanie skał krzemionkowych w inwentarzach
środkowo paleolitycznych*** (poster)

Schronisko Wylotne jest zlokalizowane w Dolinie Sąspowskiej w Ojcowie (woj. małopolskie), w obrębie południowej części Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Schronisko znane jest od lat 20-tych XX wieku, a regularne badania wykopaliskowe prowadził tu prof. Waldemar Chmielewski z zespołem w latach 1962-1966. Obecnie kolekcja krzemienista ze stanowiska Wylotne znajduje się w zbiorach Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie.

Schronisko składa się z komory i korytarza. Badania dostarczyły ponad 12000 środkowopaleolitycznych wytworów krzemienistych rozmieszczonych w obrębie kilku warstw (7/8, 6, 5). Materiały zostały zaklasyfikowane przez W. Chmielewskiego do przemysłu zwanego prądnicko-mikockim, z charakterystycznymi formami przewodnimi w postaci noży, zgrzebeł, pięściaków, groszaków. W obrębie stanowiska eksploatowano i przetwarzano krzemień jurajski w kilku odmianach. Jednocześnie wykazano obecność innych surowców, m.in. radiolarytu czerwonego zarejestrowanego w warstwie nr 5.

Niniejszy komunikat ma na celu przeglądową prezentację odmian skał krzemionkowych odnotowanych wśród środkowopaleolitycznych inwentarzach tytułowego stanowiska.

*Katarzyna Kerneder-Gubała - gubalka@poczta.fm
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa*

*Dagmara H. Werra - dagmarawerra@yahoo.com
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa*

Maciej T. Krajcarz

Mapping the chert deposits on the Polish Jura

Mapping the chert deposits means mapping the outcrops of chert-bearing rocks. Knowing the geological structure of Polish Jura, supported by the general geological knowledge, allows to take assumptions, followed by methodological approach:

- the same lithostratigraphic unit contains one type of silicite – this allows to check only chosen localities in the range of the unit; however there are complications:
 - fault tectonics – which disturbs the simple monoclinial structure,
 - lateral changes in lithology (biohermal limestones) – what creates the spatial discontinuity;
- different lithostratigraphic units contain different varieties of chert – this allows to orientate the mapping routes perpendicularly to the geological structure;
- cherts occur in carbonate rocks – this allows to omit other lithological types; however:
 - cherts may occur in secondary deposits, such as alluvia or colluvia.

Mapping with respect to geological structure needs the use of geological maps (Geological Map of Poland 1:200 000, Detailed Geological Map of Poland 1:50 000). It is important to mark GPS localization for all found deposits and collect samples of silicite material as well as the carbonate rock and fossils.

The most important difficulties in Polish Jura include:

- low accessibility of terrain (forests, fallows),
- rare natural or artificial rock outcrops,
- variable secondary deposits (modern and Quaternary alluvia and proluvia, fossil alluvia, colluvia, fluvioglacial deposits, marine sands, weathering pavements).

Maciej T. Krajcarz, Magdalena Sudoł-Procyk, Magdalena Krajcarz

Jurassic chert from Ryczów Upland – variability, occurrence, methods of recognition, use in Prehistory

Beside chocolate and banded flint described lastly from Ryczów Upland, central part of Kraków-Częstochowa Upland (*Kraków-Częstochowa banded silicite* and *Kraków-Częstochowa chocolate silicite*), several other silicites occur in the region. Most of them can be regarded as the varieties of "*krzemień jurajski (= podkrakowski)*" known from archaeological literature ("Cracowian chert", e.g., Ginter & Kozłowski 1969, Kaczanowska et al. 1979). Some of these varieties occur lower (in terms of stratigraphy) than layers of chocolate and banded flint, but at least three occur in upper position. Local varieties were named after lithostratigraphical units which contain these silicites or after the nearest village: *scyfiowe*, *zawodziańskie*, *pileckie*, *from Załęże*, *from Cisowa*, *from Góry Barańskie*, *from Wierbka* and *from Udórz*. Jurassic cherts occur in the Middle and Upper Oxfordian, and most probably in Kimmeridgian. Due to monoclinical structure of Ryczów Upland, the outcrops run along NNW-SSE direction. Most of varieties can be easily identified by macroscopic characteristics if not weathered. Local Jurassic cherts are common among raw material in Palaeolithic and Neolithic sites in the region; however, not all varieties were used with the same intensity. The most abundant – and probably the most desired by Stone Age societies – were silicites: *chocolate*, *banded*, *from Załęże*, *from Góry Barańskie* and *from Wierbka*; while silicites *from Udórz* and *from Cisowa* are almost not known from archaeological material.

Study on the occurrence of silicites in the southern Ryczów Upland, their distribution and utilization was supported by National Science Centre, Poland, grant number 2011/01/N/HS3/01299.

Maciej T. Krajcarz - mkrajcarz@twarda.pan.pl
Instytut Nauk Geologicznych PAN Warszawa

Magdalena Sudoł-Procyk - sudol@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

Magdalena Krajcarz - magkrajcarz@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

Anna Kraszewska, Paweł Valde-Nowak

Krzemień jurajski podkrakowski w inwentarzach schyłkowopaleolitycznych Karpat Zachodnich. Dwa oblicza problemu

Referat poświęcony będzie zagadnieniu dystrybucji krzemienia jurajskiego na obszar Polskich Karpat Zachodnich w okresie schyłkowego paleolitu. Zupełna odmienność ekumeny karpackiej, względem przyległych do niej krain geograficznych, podyktowała potrzebę utworzenia w latach 80-tych terminu *karpacka prowincja surowcowa*.

W wyniku zestawienia inwentarzy z dwóch skupień osadniczych: doliny rzeki Skawy (Beskid Średni) oraz górnego Dunajca (Obniżenie Orawsko-Podhalańskie), zaobserwowano dwa odmienne modele dystrybucji surowców kamiennych. Na stanowiskach z Beskidu Średniego (dolina Skawy) krzemień jurajski podkrakowski to podstawowy surowiec. W Obniżeniu Orawsko-Podhalańskim jego udział spada znacząco, aż do zupełnej marginalizacji, na rzecz miejscowych radiolarytów oraz krzemienia czekoladowego, w przypadku zespołów z tylczakami i z liściakami.

W wystąpieniu zaprezentowane zostanie studium przypadku - świderski depozyt rdzeni i obłupni ze stanowiska Zagórze 8, jako produkt eksportowy pracowni na- i przykopalnianych w Brzoskwini, a także wyniki analiz wybranych inwentarzy.

Wyniki przeprowadzonego studium porównawczego wskazują na dominację radiolarytu w strefie pienińsko-podhalańskiej, w której znaczenie krzemienia jurajskiego podkrakowskiego jest niewielkie. Rzutuje to z jednej strony na wartość użytkową obu surowców, z drugiej natomiast na reguły ich dystrybucji.

*Anna Kraszewska - anna.kraszewska@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ*

*Paweł Valde-Nowak - p.valde-nowak@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ*

Bernadeta Kufel-Diakowska, Andrzej Wiśniewski, Marcin Chłoń, Marta Mozgała-Swacha
***Wyroby z krzemienia jurajskiego w kontekstach funeralnych - przykład cmentarzyska
kultury jordanowskiej w Domasławiu na Dolnym Śląsku***

W niniejszej prezentacji pragniemy nakreślić problem obecności wyrobów z krzemienia jurajskiego w grobach neolitycznych na Dolnym Śląsku. Naszym celem jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób zostały one wykonane, czy i jak je użytkowano oraz czy brały udział w manifestacji zróżnicowania społecznego. Charakteryzując te zagadnienia posłużymy się zespołem zabytków pochodzącym z nekropoli kultury jordanowskiej w Domasławiu (stan. 10/11/12), gm. Kobierzyce, pow. Wrocław. Jest to największa kolekcja wyrobów ze skał krzemionkowych, którą odkryto dotychczas w kontekście cmentarzyska kultur naddunajskich w Polsce. Liczy ona 425 artefaktów.

Wyroby krzemienne stanowiły wyposażenie 20 spośród 25 pochówków obu płci.

Wyposażenie grobów zdominowane jest przez wytwory z krzemienia narzutowego, które stanowią grupę liczącą ponad 80% zbioru. Wyroby z krzemienia jurajskiego nie przekraczają 11% zbioru (46 egzemplarzy) i reprezentują wąskie spektrum typologiczne. Są to wyłącznie narzędzia retuszowane i dużych rozmiarów wióry. Niektóre egzemplarze łączą się w kilkuelementowe bloki składanek. Pod względem funkcji wytwory z krzemienia jurajskiego można podzielić na części silnie zużytych narzędzi złożonych oraz surowe wióry bez jakichkolwiek śladów użytkowania. W przypadku „wyrobów jurajskich” wyraźnie zarysowuje się zjawisko wzmacniania symboliki stratyfikacji społecznej zmarłych, której jednym z kryteriów był zapewne także wiek. Co prawda wyroby z krzemienia jurajskiego wystąpiły w 5 jamach, ale ponad 2/3 całości zbioru (36 egzemplarzy) znaleziono w grobach nr 13131 i 13123, zawierających pochówki męskie w wieku dorosłym lub dojrzałym. Są to dwa najbogatsze groby męskie odkryte w Domasławiu.

*Bernadeta Kufel-Diakowska - bernadeta.kufel-diakowska@uwr.edu.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski*

*Andrzej Wiśniewski – andrzej.wisniewski@uwr.edu.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski*

*Marcin Chłoń – marcinchl@uwr.edu.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski*

*Marta Mozgała-Swacha – mozglita@o2.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski*

Jolanta Małecka-Kukawka

Krzemień jurajski podkrakowski w neolicie ziemi chełmińskiej

Zasiedlenie ziemi chełmińskiej przez społeczności wczesnorolnicze o tradycji bałkańsko-naddunajskiej miało miejsce w połowie VI tysiąclecia p.n.e. Dzięki badaniom, prowadzonym od początku lat 80-tych XX wieku stwierdzono, że ziemia chełmińska stanowiła najbardziej na północny wschód położony obszar intensywnego osadnictwa wczesnoneolitycznego (kultury ceramiki wstęgowej rytej) w jej europejskim zasięgu. W wyniku badań powierzchniowych, sondażowych i wykopaliskowych do tej pory odkryto około 280 stanowisk wspomnianej kultury. Studia nad krzemieniarstwem wczesnych rolników wykazały, że społeczności te użytkowały krzemienie kopalniane pochodzenia południowopolskiego. Krzemień jurajski podkrakowski, zwłaszcza w początkowym etapie osadnictwa pełnił istotną rolę.

Treścią wystąpienia będzie prezentacja składu surowcowego inwentarzy wczesnorolniczych wraz z próbą ukazania ich struktury morfologicznej i funkcjonalnej. Prześlędzona zostanie dynamika zmian w napływie surowców kopalnianych w celu określenia modelu ich dystrybucji.

Przedstawiony zostanie także udział krzemienia jurajskiego podkrakowskiego w inwentarzach późniejszych kultur neolitycznych – późnej ceramiki wstęgowej oraz kultury pucharów lejkowatych.

Piotr Mączyński, Grzegorz Osipowicz, Marcin Szeliga

Wykorzystanie krzemienia jurajskiego podkrakowskiego przez społeczności wczesnorolnicze z północnego przedpola Wyżyny Sandomierskiej, na przykładzie materiałów z Tomin st. 6, pow. opatowski (poster)

Leżąca na obszarze północnego przedpola Wyżyny Sandomierskiej osada kultury ceramiki wstęgowej rytej w Tominach, jest jednym z najlepiej rozpoznanych, tego typu obiektów w rejonie sandomierskiego skupiska osadniczego tej kultury. W trakcie prac badawczych prowadzonych w latach 2006-2016 pozyskano liczny materiał ruchomy, na który składa się między innymi liczący kilkanaście tysięcy artefaktów inwentarz krzemienny. Większość form została wykonana z miejscowych krzemieni turońskich, w tym zwłaszcza krzemienia świciechowskiego. Tylko niewielki procent zbioru stanowiły wytwory do których produkcji posłużono się pozostałymi, importowanymi między innymi z obszaru Jury Krakowsko-Częstochowskiej surowcami krzemionkowymi.

Analizie traseologicznej poddano zbiór kilkudziesięciu form krzemiennych wykonanych z surowca jurajskiego podkrakowskiego. Znaczną część wyselekcjonowanych wytworów stanowiły narzędzia morfologiczne. Biorąc pod uwagę pewne przesłanki wskazujące, iż do jednych z najefektywniej pracujących krawędzi należały surowe boki wiórów, obserwacjami mikroskopowymi objęto również pewną liczbę form zaklasyfikowanych do wspomnianej kategorii morfologicznej.

W wyniku przeprowadzonej analizy traseologicznej wyszczególniono szereg czynności wykonywanych za pomocą wiórów krzemiennych oraz narzędzi morfologicznych, związanych ze zróżnicowaną obróbką materiału pochodzenia zwierzęcego oraz roślinnego.

Badania sfinansowane zostały ze środków przyznanych przez Narodowe Centrum Nauki na realizację projektu nr 2015/19/B/HS3/01720.

*Piotr Mączyński – archeolublin@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego*

*Grzegorz Osipowicz – grzegorz.osipowicz@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń*

*Marcin Szeliga – marcin.szeliga@poczta.umcs.lublin.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej Lublin*

Witold Migal

Techniki krzemieniarskie stosowane w neolicie dla produkcji wiórów z krzemienia jurajskiego. Cechy morfologiczne i metody identyfikacji

„Odkrycie dla nauki” krzemieniarsstwa neolitycznego jakie dokonało się w zasadzie w latach sześćdziesiątych w środowisku krakowskim wywołało żywy oddźwięk wśród badaczy z innych ośrodków. Metody stosowane do analizy czerpiące z dorobku badań krzemieniarsstwa paleolitycznego nie doprowadziły jednak do ujednoczenia systemu badawczego. Chociaż należy przyznać, że w efekcie ukształtował się paradygmat przemysłów neolitycznych i stosowany jest on przez badających zespoły krzemienne pochodzące z neolitu.

Intensywny rozwój badań eksperymentalnych i analiz mikro- i makromorfologicznych zabytków krzemieniowych doprowadził do pewnych mniejszych lub większych ustaleń, które dzisiaj mogą służyć do stworzenia prób zbudowania syntetycznego obrazu krzemieniarsstwa neolitycznego.

W prezentacji pokazane zostaną techniki stosowane do produkcji wiórów krzemieniowych stosowane w neolicie w zastosowaniu do krzemieni pochodzenia jurajskiego różnych odmian. Dla przemysłów neolitycznych charakterystyczne sposoby obróbki to przede wszystkim wykorzystanie rogowego pośrednika do produkcji wiórów. Inne techniki rozpoznane w neolicie takie jak zastosowanie techniki naciskowej przy użyciu dźwigni w wariantach prezentowanych przez społeczeństwa kultury lubelsko-wołyńskiej czy w innym wariantcie przez KPL, jak również naciskowo eksploatowanych rdzeni dookólnych wykonywanych w środowisku KAK, nie były stosowane przez ludność eksploatującą różne odmiany krzemienia jurajskiego. Brak też dotychczas nawet śladów wykorzystywania techniki naciskowej dla produkcji dużych wiórów z krzemienia jurajskiego odmiany G przez ludność KPL.

Dominik Kacper Płaza

Krzemień jurajski na środkowopolskich stanowiskach schyłkowo paleolitycznych

W Polsce Środkowej, która na potrzeby tej prezentacji zostanie ograniczona do obszaru województwa łódzkiego, znajduje się szereg stanowisk z końca paleolitu. Odkrywane są na nich materiały krzemienne wykonane z różnych surowców. W części wschodniej dominuje surowiec czekoladowy a w części południowo – zachodniej, w tzw. Zakolu Załęczańskim krzemień jurajski. Na pozostałym obszarze województwa łódzkiego obok obu wyżej wymienionych surowców, które odkrywane są w różnych proporcjach występuje także krzemień narzutowy. W prezentowanej pracy chciałbym spojrzeć na rozprzestrzenienie się poszczególnych surowców ze szczególnym zwróceniem uwagi na surowiec „jurajski nadwarciański”, który opisywany był m.in. przez profesora Bolesława Gintera w latach 70-tych.

Odnosząc się do historii badań nad schyłkowym paleolitem w Polsce w województwie łódzkim wydzielane były co najmniej trzy koncentracje stanowisk. Po około 20 latach do opracowania profesora Krzysztofa Cyrka, który wydzielił te skupienia będzie można dodać nowe odkrycia dokonane w ostatnich latach zarówno w trakcie badań stacjonarno–naukowych jak i ratowniczo–inwestycyjnych. Mając doświadczenia i wiedzę wynikającą z lektury poprzednich tomów „Studiów nad gospodarką surowcami krzemiennymi w pradziejach” podstawowym zagadnieniem, jakim zajmę się w związku z tematem referatu będzie konfrontacja rozprzestrzenienia się i udziału surowca czekoladowego oraz jurajskiego, na stanowiskach znajdujących się na obszarze województwa łódzkiego. Można przyjąć założenie, że to właśnie w centralnej części analizowanego obszaru powinna zostać zidentyfikowana strefa wzajemnego przenikania się obu surowców lub granica, której surowce krzemienne nie przekraczały.

Michał Przeździecki, Michał Szubski, Artur Grabarek

Na granicy światów. Krzemień jurajski w strukturze inwentarza KCWR ze stanowiska Podlesie 6, woj. świętokrzyskie

Krzemień jurajski podkrakowski należy do jednych z najchętniej wykorzystywanych surowców przez społeczności KCWR. Jego eksploatacja oraz dystrybucja była ważnym elementem gospodarki kręgu kultur wczesnoneolitycznych. Świadczy o tym, funkcjonujący w literaturze, podział na osady producentów (Olszanica, Vedrovic-Zabrdovic) oraz osady użytkowników (Samborzec, Strachów, Bylany), do których krzemień docierał w postaci półsurowca. W obu przypadkach krzemień jurajski jest często dominującym w strukturze inwentarzowej.

Omawiane stanowisko należy do grupy osad użytkowników, w której stosunek półsurowca oraz narzędzi jest wyższy od grupy rdzeni i odłupków. Do wyjątkowych cech należy: położenie poza strefą lessową oraz rodzaj zabudowy oparty na konstrukcjach półziemiankowych a nie, jak zazwyczaj, długich domów słupowych. Charakterystyczna jest również obecność licznych elementów wschodniolinearnych (ceramika oraz obsydian). Owa specyfika odzwierciedla się również w strukturze surowcowo-technologicznej inwentarza – chociaż dominuje krzemień jurajski (ponad 60% zbioru), pojawia się również surowiec czekoladowy, święciechowski oraz narzutowy.

Po wstępnej analizie techno-typologicznej zauważyć można tendencję, zgodnie z którą poszczególne rodzaje surowca służyły do produkcji nieco innych kategorii form narzędziowych.

*Michał Przeździecki – m.przedziecki@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Warszawski*

*Michał Szubski – michal.szubski@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa*

*Artur Grabarek – arturgrabarek@poczta.onet.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Warszawski*

Damian Stefański, Elżbieta Trela-Kieferling, Piotr Włodarczak

Surowiec podkrakowski typu K w okresie neolitu i we wczesnym okresie brązu w zachodniej Małopolsce

Surowiec podkrakowski typu K jest jednym z najbardziej charakterystycznych rodzajów surowca krzemionkowego przetwarzanych na obszarze zachodniej Małopolski w pradziejach. Został on wyróżniony i opisany przez M. Kaczanowską oraz J. K. Kozłowskiego (1976), według których pochodzi z warstw margla kredowego. Wspominają oni, że wychodnie tego krzemienia zostały rozpoznane w dolinie Garliczki jeszcze pod koniec XIX w przez Stanisława Zaręcznego. Niemniej, surowiec ten może występować na innych obszarach, gdzie zarejestrowano obecność opoki kredowej: w sposób zwarty na wschód od doliny Prądnika, na wypiętrzonych zrębach skalnych (Zakrzówek, Bonarka), czy też w zapadliskach tektonicznych (rów Krzeszowicki). Zróżnicowanie makroskopowe tego surowca mogłoby potwierdzać fakt, że pochodzi on z wielu wychodni. Jest to zapewne związane z podobną – jak w przypadku okolic Wielkiej Wsi - budową tamtejszych utworów geologicznych (Matyjaszkiewicz 1989, 88). Surowiec podkrakowski typu K jest powszechnie spotykany w inwentarzach krzemiennych datowanych na okres środkowego i późnego neolitu oraz na wczesną epokę brązu. Był on najczęściej wykorzystywany do produkcji narzędzi rdzeniowych. To z ich produkcją związane są największe zespoły tj.: Kopcowa Góra, Kraków-Bieżanów 15, Kraków-Bieżanów 33 czy Zakrzowiec 6. W prezentowanym referacie autorzy zwrócą uwagę na mapowanie wybranych zespołów na tle utworów geologicznych. Przedstawione zostaną także informacje o potencjalnych wychodniach tego surowca oraz wątpliwości dotyczące datowania poszczególnych inwentarzy.

*Damian Stefański - harruncio@poczta.onet.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie, Instytut Archeologii UJ*

*Elżbieta Trela-Kieferling – etrelakieferling@gmail.com
Muzeum Archeologiczne w Krakowie*

*Piotr Włodarczak – piotrwl@archo.pan.krakow.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Kraków*

Magdalena Sudoł-Procyk, Krzysztof Cyrek

Jurassic flints in the Palaeolithic in the central part of the Polish Jura

An occurrence and utilisation of Jurassic flints for tool production recorded at the Palaeolithic sites in the Kraków-Częstochowa Upland have been addressed in numerous publications. Nevertheless, they still arise many questions and are continuously subject to investigations referring to the occurrence, distribution and utilisation of mineral materials of that time.

As a result of the recent systematic studies on the occurrence of flint deposits in the region of the Ryczów Upland (central and southern part of the Kraków-Częstochowa Upland), it was established that the variability of local Jurassic flint was significantly higher than it had been previously assumed. Moreover, these studies proved that in the above-mentioned area there occurred outcrops of siliceous rocks that until present have been encountered exclusively within the Holly Cross Mountains region, namely chocolate and banded flints.

This paper aimed to systemise the current knowledge referring to the utilisation of local Jurassic flints and imported siliceous rocks during the Palaeolithic period in the Częstochowa Upland, based on technological analyses performed for the most significant Palaeolithic sites located in this region (Biśnik Cave, Okiennik Cave, Shelter in Mt. Birów IV, Deszczowa Cave, Jasna Strzegowska Cave, Perspektywiczna Cave and open-air site in Kleszczowa).

Investigations on the flint outcrops in the southern part of the Ryczów Upland, including their distribution and utilisation, were financed by the National Science Centre (NCN) within the grant no. 2011/01/N/HS3/01299, and they are presently continued within the grant no. 2014/15/D/HS3/01302. The most recent studies on flint inventories obtained from the archaeological sites in the region of the Wodąca Valley, Ogrodzieniec Ridge and Kroczyckie Rocks are conducted within the NCN grant no. 2014/15/B/HS3/02472.

*Magdalena Sudoł-Procyk - sudol@umk.pl, paleo@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń*

*Krzysztof Cyrek - paleo@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń*

Marcin Szeliga

Znaczenie krzemieni jurajskich podkrakowskich w gospodarce surowcowej społeczności wczesnorolniczych Wyżyny Sandomierskiej i jej północnego przedpola

Krzemienie jurajskie podkrakowskie, a ściślej ich odmiana A, należą do najistotniejszych surowców krzemionkowych użytkowanych we wczesnym neolicie przez społeczności kultury ceramiki wstęgowej rytej (dalej KCWR) na rozległych terenach po obydwu stronach Karpat. Znajduje to z jednej strony potwierdzenie w udokumentowanej źródłowo dalekosiężnej skali ich dystrybucji na przestrzeni całego rozwoju tej kultury, zaś z drugiej w ich na ogół dużych, a nawet dominujących frekwencjach w strukturach surowcowych licznych inwentarzy, znanych zarówno z terenów w pobliżu wychodni, jak również znacznie bardziej odległych względem nich.

W dotychczasowych opracowaniach podkreślano bardzo duże lub wręcz podstawowe znaczenie krzemieni jurajskich podkrakowskich w gospodarce surowcowej społeczności wczesnorolniczych sandomierskiego skupiska osadniczego. Odkrycia poczynione w ostatnich latach pozwalają na istotne uzupełnienie oraz weryfikację wielu poglądów w tym zakresie, zwłaszcza w kontekście ogólnych preferencji i zaopatrzenia surowcowego lokalnej ekumeny KCWR. Bardzo istotną pozycję wśród nich zajmuje przy tym inwentarz pozyskany w latach 2006-2016 na stan. 6 w Tominach, pow. opatowski, będący obecnie najliczniejszym zespołem wytworów z omawianej grupy surowców znanym z terenów Wyżyny Sandomierskiej oraz jej północnego przedpola.

Wyniki analizy najnowszych znalezisk, uzupełnione o dane na temat inwentarzy pochodzących ze starszych badań i funkcjonujących w literaturze przedmiotu pozwalają na dokonanie wyczerpującej charakterystyki zjawiska napływu oraz oceny gospodarczego znaczenia podkrakowskich krzemieni jurajskich na przestrzeni rozwoju KCWR na omawianych terenach. Ukazują one zarazem istnienie pewnych wyraźnych odrębności pod tym względem w stosunku do innych skupisk osadniczych tej kultury znanych zarówno z dorzecza górnej Wisły, jak również bardziej odległych terenów pozostających w jej zasięgu.

Badania sfinansowane zostały ze środków przyznanych przez Narodowe Centrum Nauki na realizację projektu nr 2015/19/B/HS3/01720.

Elżbieta Trela-Kieferling

Wyroby krzemienne z ufortyfikowanej osady kultury badeńskiej na stan. 1 w Gniazdowicach, pow. proszowski

Stan. 1 w Gniazdowicach w pow. proszowskim (AZP 99-59/126) znane jest archeologom od lat dwudziestych XX w. W 2011 r. przeprowadzono w tym miejscu specjalistyczne badania obejmujące zdjęcia lotnicze, badania geomagnetyczne i elektrooporowe, niewielkie ratownicze wykopy oraz prospekcję powierzchniową. Wyniki tych prac zostały już częściowo opublikowane w 2015. Na podstawie badań autorzy uznali stan. 1 w Gniazdowicach za „rozległą osadę obronną, otoczoną systemem podwójnych rowów, prawdopodobnie użytkowaną przez późnoneolityczną społeczność pucharowo-badeńską”. Użytkowanie osady przypadało na okres odpowiadający IV i V fazie rozwojowej oddalonych o kilkanaście kilometrów Bronocic. W opracowaniu z 2015 r. nie uwzględniono zabytków krzemiennych. Z badań powierzchniowych z 2011 r. pochodzi kolekcja 106 wyrobów, w połowie wykonanych z krzemienia jurajskiego odmiany G. Kolekcja ma podomowy charakter, zawiera m.in. 10 form czworościennych, długie retuszowane wióry z trzonkiem, liczne narzędzia, a także 10 rdzeni. Niektóre z form związane są ewidentnie ze straszynem, neolitycznym osadnictwem na tym stanowisku. Analiza zabytków krzemiennych dopełnia obrazu osadnictwa na stan. 1 w Gniazdowicach.

Aliaksandr Vashanau, Dagmara H. Werra, Michael Brandl, Vitali Asheichyk, Marzena Woźny

Z bliska czy z daleka? – analizując skałki krzemienne z Białorusi

Wraz z końcem epoki brązu i początkiem epoki żelaza krzemień przestał być podstawowym surowcem do wytwarzania narzędzi i broni. Na kolejne stulecia jego miejsce zajęło żelazo. Jednak mimo tego, że krzemień stracił swoje dawne znaczenie, nadal – wbrew panującej opinii – był użytkowany, choć w bardzo ograniczonym zakresie. Stosowano go przede wszystkim lokalnie i na użytek domowy (jako nóż, do rozniecania ognia, do tribulum). Badania etnograficzne wykazały, że był wykorzystywany jeszcze w pierwszych dekadach XX w. n.e.

Niezwykłe ciekawą kwestią jest masowe wykorzystywanie krzemienia w czasach nowożytnych (XVII–XIX w.). Było ono związane z wykorzystaniem go na potrzeby wojskowości, jako elementu broni palnej. W tym celu skałki krzemienne używane były do połowy XIX w. Dłużej jeszcze (aż do początku XX w.) używano ich natomiast do broni myśliwskiej.

Skałki krzemienne rejestrowane na terenie dzisiejszej Białorusi wykonywane były z lokalnych surowców (krzemień wołyński i narzutowy), docierały tam jednak także w gotowej już formie, wykonane z krzemieni nielokalnych. Charakterystyczne miodowo-brązowe skałki wskazują na dwie możliwe proveniencje: dalszą – np. francuską (Le Grand-Pressigny) i bliższą – polską (krzemień jurajski-podkrakowski).

Wybrane makroskopowo skałki zostały poddane specjalistycznej analizie geochemicznej LA-ICP-MS (analizy przeprowadzono w Institute for Oriental and European Archaeology (OREA), Austrian Academy of Sciences, Vienna) i zostały porównane z próbkami geologicznymi.

Skałki krzemienne z Białorusi nie były dotychczas przedmiotem szerszego opracowania. Prezentowany referat stanowi wstęp do szerszych badań.

*Aliaksandr Vashanau – vashanau@gmail.com
Instytut Historii, Narodowa Akademia Nauk Białorusi Minsk*

*Dagmara H. Werra - werra@iaepan.edu.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa*

*Michael Brandl – michael.brandl@oeaw.ac.at
Institute for Oriental and European Archaeology Dept. of European Archaeology Austrian Academy of Sciences OREA*

*Vitali Asheichyk – vitali.asheichyk@gmail.com
Instytut Historii, Narodowa Akademia Nauk Białorusi Minsk*

*Marzena Woźny – mwozny@ma.krakow.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie*

Marzena Woźny

Zarys historii badań archeologicznych na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej w XIX i XX wieku

Jura Krakowsko-Częstochowska zajmowała szczególne miejsce w historii polskiej archeologii od samych jej początków. W XIX wieku wyniki badań Jana hr. Zawiszy na tym terenie przedstawiano na Kongresach Antropologii i Archeologii Prehistorycznej, odgrywających w tych czasach rolę najważniejszego, międzynarodowego forum wymiany myśli. Odkrycia w jaskiniach ojcowskich stawiano w jednym szeregu z odkryciami w jaskiniach francuskich i uważano, że na ziemiach polskich nie było innych stanowisk o podobnej naukowej randze. Nic więc dziwnego, że badaniami zajmowali się tam również uczeni tej miary co Gotfryd Ossowski czy Ferdynand Römer. Wyniki prowadzonych tam badań publikowano w prestiżowych czasopismach europejskich.

Na przełomie XIX i XX wieku Jura – znajdująca się niedaleko austriackiego wówczas Krakowa, a pozostająca w granicach Cesarstwa Rosyjskiego – stanowiła przedmiot zainteresowania (a w pewnych okresach nawet rywalizacji) badaczy zarówno z Warszawy, jak i Krakowa (Erazm Majewski i Włodzimierz Demetrykiewicz). Dużą aktywność terenową rozwijał tam również Stanisław Jan Czarnowski. O zainteresowaniu dokonywanymi odkryciami świadczyły wizyty takich uczonych jak Henri Breuil czy Richard Rudolf Schmidt.

W okresie międzywojennym naukowe szlify zdobywali tu Leon Kozłowski i Stefan Krukowski. Na obrzeżach Jury badania prowadził także Józef Żurowski. Dodatkowym aspektem, o którym także należy wspomnieć mówiąc o historii badań, była kwestia ochrony jaskiń ojcowskich przed rabunkową eksploatacją namulisk na potrzeby przemysłu i rolnictwa.

Po drugiej wojnie światowej nastąpił kolejny etap prac. Przyszli nowi badacze jaskiń – Waldemar Chmielewski i Stanisław Kowalski. Badania powierzchniowe prowadził Jacek Lech, rozpoczęto studia nad prahistoryczną eksploatacją krzemienia (Jacek Lech, Anna Dzieduszycka-Machnikowa). Bolesław Ginter rozpoczął pionierskie prace nad skałkarstwem. Wszystkie te działania pozostawały jednak w cieniu dużych akcji badawczych realizowanych przez b. Instytut Historii Kultury Materialnej PAN na Zachodniomałopolskiej Wyżynie Lessowej czy badań Katedry Archeologii Polski UJ na terenie b. województwa kieleckiego i na Śląsku.

W ostatnich latach obserwujemy nieco większe zainteresowanie obszarem Jury. W Jaskini Ciemnej kontynuowane są prace prowadzone przez zespół Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego i Muzeum Archeologiczne w Krakowie pod kierunkiem Pawła Valde-Nowaka. Michał Wojenka (IA UJ) kieruje badaniami nad średniowiecznymi warowniami jurajskimi. O znaczeniu tego obszaru dla polskiej archeologii świadczą także znaczące, obszernie wydawnictwa omawiające historię prowadzonych tam badań. Wydaje się jednak, że potencjał naukowy tego regionu wciąż jeszcze pozostawia szerokie pole dla działań archeologów.

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

LISTA UCZESTNIKÓW

prof. dr hab. Bolesław Ginter
Kraków

Vitali Asheichyk
vitali.asheichyk@gmail.com
Instytut Historii, Narodowa Akademia Nauk Białorusi Minsk

Janusz Bober
jbober19@gmail.com
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

dr Przemysław Bobrowski
bobrowski@iaepan.poznan.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Poznań

dr Wojciech Borkowski
w.borkowski@pma.pl
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

dr Michael Brandl
michael.brandl@oeaw.ac.at
Institute for Oriental and European Archaeology Dept. of European Archaeology Austrian
Academy of Sciences OREA

Agnieszka Brzeska-Pasek
abrzeskapasek@gmail.com
Instytut Archeologii UJ

dr Wojciech Brzeziński
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

dr Janusz Budziszewski
budziszewski.janusz@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa

Marcin Chłoń
marcinchlou@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski

dr Tomasz Chmielewski
chmielewski.2007@gmail.com
Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytet Gdański

Elżbieta Ciepiewska
ela.ciepiewska@gmail.com
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

Elżbieta Chochorowska
elzbieta.chochorowska@ma.krakow.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

prof. dr hab. Krzysztof Cyrek
paleo@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

dr Anna Dagnan-Ginter
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

dr Yuri E. Demidenko
yuri.demidenko@voliacable.com
Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy Kijów

Barbara Drobniewicz
barbara.drobniewicz@gmail.com
Instytut Archeologii UJ

Agnieszka Dziedzic
adziedzic@ma.krakow.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

Marcin Dziewanowski
obsydianowy@poczta.onet.pl
Instytut Archeologii UAM Poznań

Renata Essen
Kraków

prof. dr Ivan Gatsov
igatsov@yahoo.com
New Bulgarian University Sofia

Barbara Gedl
Kraków

dr Marta Godłowska
Kraków

dr hab. Jacek Górski
jgorski@ma.krakow.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

Artur Grabarek
arturgrabarek@poczta.onet.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Warszawski

Natalia Gryczewska
nat.gryczewska@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Warszawski

Michał Jakubczak
michal.jakubczak87@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa

Katarzyna Kerneder-Gubała
gubalka@poczta.fm
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa

Agnieszka Klimek
amsklimek@gmail.com
Kraków

prof. dr hab. Michał Kobusiewicz
mkobus@man.poznan.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Poznań

dr hab. Jerzy Kopacz
kopaczjp@plusnet.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Kraków

dr Małgorzata Kot
omimea@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Warszawski

dr Maciej T. Krajcarz
mkrajcarz@twarda.pan.pl
Instytut Nauk Geologicznych PAN Warszawa

dr Magdalena Krajcarz
magkrajcarz@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

Anna Kraszewska
anna.kraszewska@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ

Halina Królik
hmkrolik@gmail.com
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa

dr Bernadeta Kufel-Diakowska
bernadeta.kufel-diakowska@uwr.edu.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski

dr hab. Jolanta Małecka-Kukawka, prof. UMK
jkukawka@his.uni.torun.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

Piotr Mączyński
archeolublin@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Rzeszowski

Witold Migal
awmigal@gmail.com
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

Marta Mozgała-Swacha
mozgalita@o2.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski

dr Petranka Nedelcheva
pnedelcheva@nbu.bg
New Bulgarian University Sofia

Jakub Niebylski
jakub.niebylski@student.uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ

dr hab. Marek Nowak
mniauj@interia.pl
Instytut Archeologii UJ

dr Grzegorz Osipowicz
grzegorz.osipowicz@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

Róbert Patay
robert.patay@gmail.com
Ferenczy Museum Center Szentendre

prof. dr hab. Maciej Pawlikowski
mpawlik@agh.edu.pl
Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

dr hab. Andrzej Pelisiak, prof. UR
a.pelisiak@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Rzeszowski

dr Dominik Kacper Płaza
kacpros@hotmail.com
Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi

prof. dr Antonin Přichystal
prichy@sci.muni.cz
Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta, Masarykova Univerzita Brno

dr Michał Przeździecki
m.przezdziecki@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Warszawski

Krzysztof Rak
rakkrzysztofarcheo@wp.pl
Instytut Archeologii UJ

Barbara Sałacińska
bssalacinscy@gmail.com
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

Sławomir Sałaciński
bssalacinscy@gmail.com
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

prof. dr hab. Romuald Schild
romuald.schild@gmail.com
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa

dr hab. Krzysztof Sobczyk
krzysztof.sobczyk@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ

dr Iwona Sobkowiak-Tabaka
iwona.sobkowiak@iaepan.poznan.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Poznań

Damian Stefański
harruncio@poczta.onet.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie, Instytut Archeologii UJ

dr Magdalena Sudoł-Procyk
sudol@umk.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Mikołaja Kopernika Toruń

dr hab. Zofia Sulgostowska, prof. IAiE PAN
sulg@iaepan.edu.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa

dr Marcin Szeliga
marcin.szeliga@poczta.umcs.lublin.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej Lublin

Michał Szubski
michal.szubski@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Warszawa

Elżbieta Trela-Kieferling
etrelakieferling@gmail.com
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

prof. dr hab. Paweł Valde-Nowak
p.valde-nowak@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ

Aliaksandr Vashanau
vashanau@gmail.com
Instytut Historii, Narodowa Akademia Nauk Białorusi Minsk

dr Dagmara H. Werra
dagmarawerra@yahoo.com
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Warszawa

dr hab. Andrzej Wiśniewski
andrzej.wisniewski@uwr.edu.pl
Instytut Archeologii Uniwersytet Wrocławski

dr hab. Piotr Włodarczak
piotrwl@archo.pan.krakow.pl
Instytut Archeologii i Etnologii PAN Kraków

dr Marzena Woźny
mwozny@ma.krakow.pl
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

dr hab. Anna Zakościelna
a.zakoscielna@gmail.com
Instytut Archeologii Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej Lublin

Justyna Zakrzeńska
justyna.zakrzenska@uj.edu.pl
Instytut Archeologii UJ

Marek Zalewski
epoka.kamienia@pma.pl
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

Albert Zastawny
albertzastawny@gmail.com
Muzeum Archeologiczne w Krakowie

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

notatki

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

notatki

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

notatki

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

notatki

**Konferencja *Krzemień jurajski w pradziejach*
Kraków, 28-30 września 2017 r.**

***Jurassic Flint in Prehistory Conference*
Kraków, September 28-30, 2017**

notatki